

Ислом КАРИМОВ:

«...Давлат мустақиллигини өйлон қилган дастлабки кунларданақ биз нефть ва газ соҳасини ривожлантиришга, иқтисодиёт эҳтиёжини ўзимизнинг нефть ва газ манбаларимиз ҳисобидан қондиришга алоҳида аҳамият бериб келмоқдамиз...»

Бугун қайси соҳада бўлмасин, эришилаётган ютуклар мосхиятини, кадрни янада чукурорк англар учун кечаги кунни эслаш, киёслаш лозим бўлади. Жумладан, мамлакатимиз НЕФТЬ МУСТАКАИЛИГИ ҳакида гап кетганда ҳам узик ва якин ўтишига назар солсак, кечаги ва бугунги манзарани кўз ўнгимиздан ўтказсан, одил хулосага келамиз.

«Ўзбек нефтининг саноати асосида ишланни XIX асрнинг охиirlари – 1885 йилдан бошлианди. Фарғона водийсидаги иккى кудукдан олинган нефть аввал кичик бир корхоначада қайта ишланган. Олинган керосин аравалар, түяларда Андижон, Тошкент, Кўкон шахарларидаги пахта тозалаш заводлари, ёғчиши корхоналари ва машини мақсадларда фойдаланиш учун жўнатилган. Мазут темир йўл ёнигиси сифатида кўлланила бошлаган...»

(«Ўзбекистон нефть ва газ саноати» журнали, 2001 йил)

Ушбу сатрларни ўқиб, беихтиёр бундан ўттиз йилча муқаддам Андикондаги «Бўстон» нефть кони кудукларди киркинчи йиллардан иш бошлаган таникли нефти Рахматулла Рафиқовнинг ҳикоясини эслаймиз.

«...«Қора марварид» деб ном олган мамлакатимиз бениҳоя чанқоқ эди. Кончилар ихтиёрида биронта ҳам транспорт йўқ бўлиб, факат 14 бош от бор эди. Асосий оғир ишлар шулар ёрдамида бажариларди. «Қани энди отлар кўпроқ бўлса...» – дейишарди ишчилар. Кувур, ёнилги, сув, эҳтиёж қисмларни у адиддан бу адирга ташибвериб, отларнинг ҳам тинкаси курб коларди... Миллый кадрлар орасида биронта ҳам мутахассис йўқ эди. Лекин одамларда кон очишига, вакти келиб, Ўзбекистон нефта бой ўла бўлишига ишонч ва умид зўр эди...»

...Бугун истилол туфайли кекса нефтининг оруз ва умиди рўёбга чикқанини кўриб, сезиб турибмиз. Лекин, бунга осонлика эришилдими?

Олдимизда кийин дамлар турувди. Бир ёқда – ўз фалламиз, ўз унимиз йўклигидан новвойхоналар гоҳ ишлаб, гоҳ ишланмасди. Бир ёқда – ўз нонимиз бўлмаганидан нон дўёнларida пештахталар эрталаб ё кечга бориб бўм-буш қолаётуди. Озиқоватнинг бошк (эҳтиёж талаб саксизлиги!) турларида ҳам таранг тортилиш ҳоллари сезилаётганди. Одамларни нақ оначчилик ҳадиги босиб келётуди... Устига-устак, сиёсий «Ўйн»лар, этник тўқнашувлар, нарх-наво, ҳокимияттарастларнинг хар хил найранглари...

Яхшил бир хотирлайлик, мустақилликнинг дастлабки қунлари ахволимиз қандай эди? Нефть тавминоти бўйича қанча-қанча муммалор кўндалант турарди... Транспорт тизмининг барча йўналишлари нефть маҳсулотлари камёблигидан дарёлар тўхтаб қолаётганди. Камёбларни соларга салар, чопик ўтказиш, чизеллаш ишлари тақа-так тўхтаган, кузда хосилни даладан қабул пунктларига ташиб олиш учун зарур транспорт воситаларни бамисли «нұхта»лаб кўйилган пайтлар бўлди. Шахарларро ва аҳоли манзилгоҳларига қатновчи барча русларни ўловчи транспорт воситалари бензин ва дизель ёнилги танкислигидан нари борса кунора, йўқса ҳафтаталаб ҳам қатнамай қўйган холга тушганди. Ёнилги кийин шахарбозларига кулф солиниб, электр энергияси етиб бормаган айрим олис-олис гўшаларда кечалари чирок ёқимлай қолган дамларни кўпчилик ҳали-ҳали эслайди. Бир сўз билан айтганда, мамлакат ҳалқ ҳужалиги нефть маҳсулотларига чанқоқ ва муштоқ эди. Лекин қаерга ҳам борардик ўшанди? Кимдан сўрадик? Ниманинг эвазиги? Ким ҳам берарди? ... Ўзбек халқининг табиатида садака сўраш бўғалини, кеч қачон?

Ҳалқ ҳужалигининг устувор соҳаларда, хусусан, ғалла, нефть, энергетика мустақиллигига эришиш – Президентимиз Ислом Каримов ишлаб чиқкан тараққиёт йўлнининг асосий йўналишлари сифатида белгиланди. Тилимизда «Ғалла мустақиллиги», «Нефть мустақиллиги», «Энергетика мустақиллиги» деган атамалар пайдо бўлиб, улар Республикализм хаётига яшин тезлигига кундальик жанговар шиор, кўзланган мақсад-муддоа бўлиб кўчди. Ўзбекистон Республика Конституциясида «Ер, ер ости бойликлари... ва ... бошқа табиий заҳиралар умуммийлар бойликлари, улардан оқилона фойдаланиш зарур ва улар давлат мухофазасидадир», – деб мустақимлаб кўйдик. Чунки, мустақимлик йилларидаги нимага эҳтиёж сезган бўлсак, нима биландир кимлардаги қарам, тобе бўлган бўлсак, хурияга бошланishi билан – айни ўз эҳтиёж ва қарамликларда энди тўла мустақилликка эришилши зарур эди, шарт эди!

Үйланг, бунгача Ўзбекистон нефтининг улкан заҳираларига эга бўла туриб, уларни қазиб олиш ва қайта ишланаш учун ҳақсиз, ҳукусиз эди. «Ўйин»нинг меғомбўйлигини қарангни, собиқ марказ (Москва): «Сен бизга пахта (тола), рангли метал, олтин беруб туравер, биз сенга ҳар йили 4-5 миллион тонна нефть берамиз. Нефть маҳсулотларига бўлган талабингни шу йўл билан коллаганинг маъқул», кабилида иш турарди. Ва кетидан «уни ҳам ўз ҳисобингдан ўзинг ташиб оласан» –

деб эслатиб кўйишни унутмасди.

Дуллингизни олиб, бир хомчўт килинг: 4-5 миллион тонна нефть кайдо-ю, миллион-миллион тонна пахта толаси, бехисоб рангли металлар, олтин сингари бошқа-бошқа стратегик маҳсулотлар кайдо? Бу ўйинлarda ким фойда кўрганини бозор тарозисига ҳам, адолат тарозисига ҳам солиб кўрини!

Президентимиз нефть маҳсулотлари мустақиллиги бўлан чиқдана, таъбир жоиз бўлса, айни шу ўчловларнинг тош-тарозиларига, посангиларга ўта синчовлик ва ўта хисобдонлик билан ётибор бердилар ва хулоса қўлдилар: нефть хомашёсининг янги манбаларини қидириш, топиш ва улардан унумли фойдаланишга оид стратегик дастур ишлаб чиқшиз лозим. У мустақиллигининг асосий таянчи – пойдеворигина эмас, балки экспорт ва валиоти топшингиз ҳам манбай...

Шундан сўнг, Кўдумалок, Алан, Мингбулук нефть конларида амалга оширилган ишлар, Муборакдаги компрессор станциясининг ишга туширилиши, Фарғона нефти қайта ишланаш заводининг таъмирланиши, Америка, Франция, Япония каби

багишланган конференцияда сўзлаган нутқида айтган эдилар:

«... нефть қазиб олишни кўпайтириши тавминловчи замонавий чет эл технологияларини жалб қилиш кўшичма 50 миллион тоннадан кўпроқ нефть қазиб олиш имконини беради...»

Би иккимони кўлга киритишдек стратегик вазифани ҳал бўтиш учун мамлакатимизда сўнгти йилларда чет эл сармоядрлари иштироқида бир қатор устувор лойиҳалар амалга оширилди, уларда бугунги кунда дунёда ривожланган давлатларинг энг ийрик компаниялари, фирмалари, консорциум ва банклари тобора фоал қўнташмадилар.

Фикримиз курук, умумий бўлиб қолмаслиги учун бир неча мисоллар келтирамиз.

Кўдумалок кони компрессор стансияси курилиши. Хамкорлар: Америка ва Япония фирмаларининг «Келлог – Ниши Ивай» консорциуми. Лойиҳа киймати 163 миллион АҚШ долларлари. Ихрочи – «Жей Пи Морган» банки. Сурутчалир: Америка ва Япониянинг «Эксимбанк»лари. Кондесат ахратиб олиш коэффициенти 30 фойздан 40 фойзгача... Бу – йилига кўшимча 2,5 миллион тонна кондесат деган.

Буҳоро нефтининг қайта ишланаш заводи. Курувчи хамкорлар: «Текники» (Франция), «Марубени – Джей Джиси» (Япония) консорциуми. Лойиҳа технология кисмийнинг киймати 262 миллион АҚШ долларлари. Бу кийматнинг 40 фойзини ўзбекистон коплади. Корхона ҳозир хажон андозаларига мос 660 минг тоннагача бензин, 1,3 миллион тонна дизель ёнилғиси, 300 минг тонна авиакеросин ишлаб чиқарни кўвватига киди.

Фарғона нефтининг қайта ишланаш заводи. Таъмири ҳамкор: «Мицуи» (Япония) фирмаси. Марказий Осиёда энг ийрик бу завод нефтдан ишлаб чиқарладиган мотор ёнилғисининг ракобатбардошлигини жаҳон бозорига олиб чиқди. Шунингдек, унинг ёнида «Тексақ» (Америка) фирмаси билан ҳамкорликда барпо этилган кўшма корхонада ҳам ҳозир йилига 13,5 минг тонна 7 хилдаги мотор ва трансмиссия майорлари тайёрланмоқда. 1997 йилда муддатидан илгари иш бошлаган маз-

ЮКСАЛИШ ОДИМЛАРИ

* 2001 йил 1 январь ҳолатига кўра мамлакатда нефть қозиб олиш 59 та конда амалга оширилди. 17 та кон ишлаша тайёр.

* Нефть ва газ конденсатига эга 29 та кон ишлаша тайёрланмоқда. Уларнинг 11 таси конденсатли ҳисобланади.

* Республиканинг нефть ва газ манбалари бугунги кунда пул бирлигига 1 триллион АҚШ долларидан зинёд бохолланмоқда.

* Тармоқда нефть-газ саноатини Баш тизими ишлаб чиқилган.

* «Ўзбекнефтгаз» Миллий холдинг компанияси бугунги кунда 86 минг нафардан зинёд киши ишлади.

Уларнинг 15 мингдан ортиги олий мавзумотли, юқори мавзали мутахассисларидар. Компанияни 100 дан зинёд фан докторлари ва номзодлар межнат кимлек.

* Ҳар йили тармоқ буортасига биносан мамлакатимиз ва ҳорижидаги олий ўкув юртлорида мутахассисларини кўйти тайёрлаш амалга оширилмоқда.

* Нефть ва газ конденсатини қайта ишлаш – нефтини қайта ишлаб берадиган иккى корхона – Фарғона ва Буҳоро заводларидан амалга оширилмоқда.

* Енгилмай ишналишидаги Фарғона нефтининг қайта ишланаш заводи лойиҳа бўйича 5,5 миллион тонна нефтини қайта ишлаш кўвватига эга. Унинг таркибига йилига 3,2 миллион тонна нефтини қайта ишлайдиган Олияриқ заводи ҳам киради.

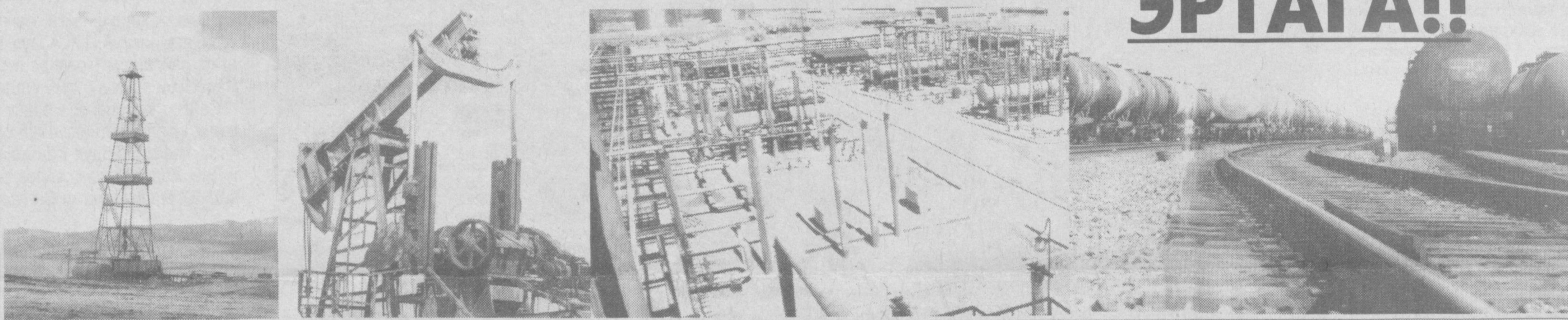
* Буҳоро нефтининг қайта ишланаш заводи дунё стандартларида таъබорида дарожасидаги йилига 2,5 миллион тонна газ конденсатини қайта ишланаш йўли билан юқори сифатли автобензин, дизель ёнилғиси ва авиа-керосин ишлаб чиқарига ихтисослашган.

* Биргина 2000 йилнинг ўзида мамлакатнинг учта нефтини қайта ишланаш заводларидаги 6784 минг тонна нефть ва газ конденсатини қайта ишлананди.

* Ишлаб турган нефтини қайта ишланаш заводлари йилига умумий 11,2 миллион тонна нефть ва газ конденсатини қайта ишланаш кўвватига эга.

ЎЗБЕКИСТОН НЕФТИ:

КЕЧА...
БУГУН!
ЭРТАГА!!

курхона бугунги кунда лойиҳа ҳаражатларини тўла қолаб бўлди.

Яна бир жиҳати, ўтган йиллар ичидаги бу ерда янги гидросульфуризациялар искуналари комплекси билан тъмирлаш ишлари ҳам ниҳоясига етказиди. Бу – 2000 йилдан эътибордан нефти олишини камайтириб, яни унинг ер ости заҳираларини сақлаган холда нефть маҳсулотлари ишлаб чиқарни кўпайтириш имконини берди. Масалан, бензин олиш аввали даврага нисбатан 5,4 фойз ва керосин олиш 14,3 фойз издиши. Бу – шубҳасиз, Ўзбекистон Республикаси ўз мустақиллигининг 11 йили мобайнида XXI асрга тараққиётнинг экстенсив йўлидан интенсив ўйлига ўтиш билан кириб келганинига далилат!

...«Жанубий Оламушук», «Полвонто», «Мингбулук», «Кандим», «Гаждан», «Бўстон», «Гумбулук», «Олтиарик», «Одамтош», «Жанубий Тандирчи», «Андижон», «Алан», «Муборак», «Қаиниш», «Оқнапол»... Эҳ-хе, буарларнинг қай бирини айттиб, қай бирини санаб, ёзиб улгурасан киши.

Лойиҳаларни қаранг: Агиден лойиҳаси, Ўрга лойиҳаси, Бешкент лойиҳаси, Фарғона, Ҳисор, Орол, Шоҳпакта, Оқчапок, Коракўл, Ромитан, Қашқадарё, Сурхондарё лойиҳаларидан.

Буарларнинг ҳаммаси мустақил Ўзбекистон таркидагина эмас, балки ҳар биримизнинг таржимаи холимиз ва таъдиримизда юз берган, юз бергаётган истиқлол йилларининг излари, воқеалари, куончларидир... Ўсиш, улгайиш, юқалиши ўйларли, одимларидир!

дори куриган отлар, керосин бочкалари ортилган аравалар кўз ўнгимизга келади.

Ха, не-не асрлар ўтди, не-не сувлар оқди. Босқинчилик, талочилик, мустабидлик, истибод, қатағон... XX аср оҳирини, XXI аср бошига келиб... баро тугади!

Энди бу йўлларда лаш-лушки юқлар ортган тур карвонларини эмас, эшлон-эшлон цистерналарда нефть ортмоқлаган ва хориж томон шошилаётган поездларнинг узлукисиз карвон-

